

Політична культура та ідеологія

УДК 070.1:659.3(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18553024>

Міжнародна журналістика в час широкомасштабної війни: нові виклики

Петрів Тарас Іванович,

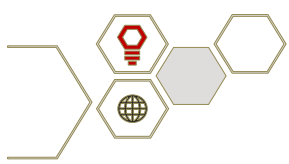
к.філол.наук., доцент,

Науково – навчальний інститут журналістики Київського національного
університету імені Тараса Шевченка, м. Київ,
Україна, <https://orcid.org/0009-0003-3272-6658>

Прийнято: 08.10.2025 | Опубліковано: 27.10.2025

Анотація: Дана стаття присвячена комплексному аналізу трансформації міжнародної журналістики в умовах широкомасштабної збройної агресії Росії проти України. Дослідження спрямоване на виявлення ключових викликів, що постали перед іноземними та вітчизняними медійниками, а також на вивчення адаптаційних механізмів професійної діяльності в умовах гібридних та конвенційних загроз.

Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнонаукових та спеціальних методів. Метод контент-аналізу було застосовано для моніторингу матеріалів провідних світових медіа-ресурсів з метою виявлення тенденцій у висвітленні війни. Метод порівняльного аналізу дозволив зіставити досвід висвітлення конфліктів минулого з реаліями сучасної високотехнологічної війни. Також було використано метод експертних інтерв'ю з журналістами-фіксерами та військовими репортерами для з'ясування практичних аспектів безпеки та етики.

Особливу увагу приділено феномену журналістики співучасті, коли межа між об'єктивним спостерігачем та активним суб'єктом інформаційного спротиву стає розмитою. Також проаналізовано роль фіксерів як ключових ланок у міжнародній комунікації та проблеми їхнього правового захисту.

Доведено, що повномасштабна війна в Україні стала каталізатором перегляду етичних стандартів журналістики. Традиційна концепція «балансу думок» у контексті висвітлення актів геноциду та воєнних злочинів визнана застарілою та небезпечною. Автор резюмує, що для виживання якісної журналістики необхідне впровадження нових стандартів верифікації даних (OSINT), посилення психологічної реабілітації кадрів та міжнародна інституціоналізація захисту журналістів, які працюють у зонах високої інтенсивності бойових дій.

Ключові слова: міжнародна журналістика, повномасштабна війна, безпека журналістів, гібридна війна, дезінформація, цифрова трансформація медіа, пропаганда, інформаційна безпека, журналістська етика, воєнні злочини.

International Journalism in the Time of Full-Scale War: New Challenges

Taras Petriv,

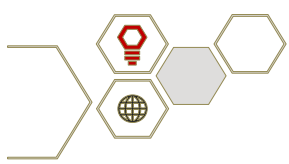
Ph.D. in Philology, Associate Professor

Scientific and Educational Institute of Journalism

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0003-3272-6658>

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the transformation of international journalism in the context of Russia's full-scale armed aggression against Ukraine. The research aims to identify the key challenges faced by foreign

and domestic media professionals and to explore the adaptive mechanisms of professional activity under hybrid and conventional threats.

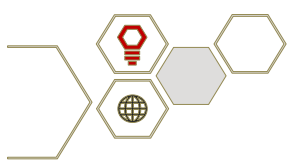
The methodological basis of the study is a combination of general scientific and specialized methods. Content analysis was applied to monitor the coverage of leading global media outlets to identify trends in war reporting. The comparative analysis method allowed for contrasting the experience of covering past conflicts with the realities of modern high-tech warfare. Furthermore, expert interviews with fixers and war reporters were conducted to clarify the practical aspects of safety and ethics.

Special attention is paid to the phenomenon of participatory journalism, where the line between an objective observer and an active subject of information resistance becomes blurred. The role of fixers as crucial links in international communication and the issues regarding their legal protection are also analyzed.

It is proven that the full-scale war in Ukraine has become a catalyst for revising the ethical standards of journalism. The traditional concept of "balance of opinions" in the context of reporting on acts of genocide and war crimes is recognized as obsolete and dangerous. The author concludes that for high-quality journalism to survive, it is necessary to implement new data verification standards (OSINT), enhance the psychological rehabilitation of personnel, and establish the international institutionalization of protection for journalists working in high-intensity combat zones.

Keywords international journalism, full-scale war, journalists' safety, hybrid warfare, disinformation, digital media transformation, propaganda, information security, journalistic ethics, war crimes.

Постановка проблеми. Трансформація глобального медіапростору під впливом широкомасштабної збройної агресії РФ проти України зумовила виникнення нової парадигми функціонування міжнародної журналістики. Традиційний інструментарій воєнної репортажистики, що викристалізувався в

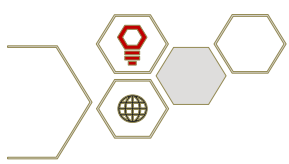

локальних конфліктах минулих десятиліть, продемонстрував обмежену ефективність у протидії загрозам сучасного гібридно-конвенційного протистояння. Це актуалізує необхідність наукового переосмислення професійних стандартів через призму екзистенційних викликів, з якими зіткнулася світова журналістська спільнота.

Першочерговий аспект проблеми полягає в деструкції безпекових протоколів. В умовах застосування засобів дистанційного ураження та інтеграції безпілотних систем у структуру бойових дій, традиційне маркування «PRESS» втратило функцію захисного ідентифікатора, перетворившись у деяких випадках на маркер пріоритетної цілі. Спостерігається критична невідповідність між нормами міжнародного гуманітарного права та практикою цілеспрямованого фізичного терору проти медійників, що вимагає розробки нових стратегій операційної безпеки.

Окремого наукового дискурсу потребує аксіологічна криза класичних медіастандартів. Доктрина «безсторонності» та «балансу думок» (bothsideism) входить у гостру суперечність із необхідністю об'єктивного висвітлення геноцидних практик та задокументованих воєнних злочинів. У поточному контексті виникає дихотомія між професійним нейтралітетом та етичною відповідальністю журналіста. Це веде до визрівання концепції «журналістики свідчення», яка потребує чіткого теоретичного обґрунтування, аби не перетворитися на інструмент відкритої пропаганди.

Технологічний вимір проблеми визначається кризою верифікаційної здатності медіа. Експансія генеративного штучного інтелекту, поширення високоякісних дипфейків та фрагментація аудиторії в месенджерах (зокрема, Telegram-каналізація новин) девальвують цінність первинного факту. Журналіст у зоні конфлікту змушений виконувати роль фільтра у потоці дезінформації, що спричиняє когнітивне перевантаження та потребує інтеграції OSINT-інструментарію безпосередньо у редакційний цикл. Постає дослідницьке питання: чи ґрунтовно еволюціонує професійна роль журналіста

– міжнародника у бік цифрової експертизи і якою буде реконфігурація етичних стандартів при збереженні основ ідентичності?

Таким чином, розв'язання зазначених суперечностей є критично важливим не лише для збереження професійної ідентичності журналіста, але й для забезпечення права глобальної аудиторії на отримання достовірної інформації в умовах глобальної нестабільності.

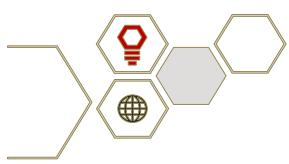
Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика трансформації медіасистем в умовах воєнних конфліктів перебуває у фокусі уваги як українських, так і зарубіжних дослідників. Фундаментальні аспекти функціонування міжнародної журналістики в умовах кризи висвітлено у працях О.Зернецької, яка аналізує глобальні комунікативні стратегії, та Г.Почепцова, який ґрунтовно дослідив когнітивні аспекти сучасного інформаційного протистояння.

Особливу цінність для розуміння сучасних викликів мають праці західних науковців, які концептуалізують зміни у «природі свідчення». Зокрема, С. Аллан у своїх дослідженнях «цифрового свідчення» (digital witnessing) вказує на зміну ролі професійного журналіста в екосистемі, де контент, створений користувачами (UGC), стає первинним джерелом для світових агенцій. Це корелює з висновками Е. Госпкінса щодо феномену «архівної війни» та «пам'яті в реальному часі», де журналістика перетворюється на інструмент негайної історизації подій.

Еволюція воєнної репортажистики та зміна ролі журналіста на полі бою стали об'єктом вивчення В.Іванова та Н.Костенко. Водночас британський дослідник М.Калб контексті українських подій актуалізує питання «журналістики з передової», аналізуючи, як близькість до бойових дій впливає на об'єктивність та емоційну залученість іноземних кореспондентів.

Міжнародний контекст безпеки медійників детально розглядається у звітах Reporters Without Borders та CPJ . Проте теоретичне підґрунтя

безпекових ризиків у «прозорій війні» (transparent war) краще розкрито у роботах Л.Фрідмана, який зазначає, що за умов тотального цифрового спостереження традиційний нейтралітет преси не забезпечує фізичного захисту.

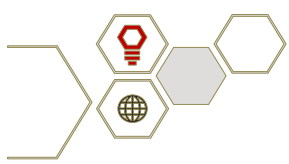
Технологічний вимір проблеми, зокрема використання OSINT-інструментів, висвітлено у публікаціях Е.Гіггінса та працях М.Ожга . Вони доводять, що цифрова верифікація є єдиним дієвим механізмом протидії ІІІ-дезінформації. Етичні дилеми, зокрема криза концепції «bothsidesism» (представлення обох сторін), аналізуються у працях К.Уордла, яка наголошує, що в умовах інформаційної війни класична збалансованість може перетворюватися на «хибний еквівалент» (false equivalence).

Попри значну кількість напрацювань, питання адаптації міжнародних редакційних стандартів до умов «дронові війни» та системного використання генеративного ІІІ для створення воєнного контенту потребують подальшого вивчення, що і зумовлює вибір наряду даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Трансформація медіасистем у періоди воєнних конфліктів становить фундамент сучасних комунікаційних студій. Глобальні стратегії міжнародної журналістики та особливості функціонування світових медіамереж ґрунтовно висвітлені у працях О.Зернецької [19]. Питання когнітивної безпеки та механізми інформаційного протистояння в умовах гібридних загроз досліджено Г. Почепцовим [14].

Еволюція ролі журналіста на полі бою та зміна його професійної ідентичності в Україні аналізується у роботах В.Іванова та Н.Костенко [10]. Своєю чергою, М.Калб [11] фокусує увагу на дилемах іноземних кореспондентів, вказуючи на складність збереження об'єктивності за умов емоційної залученості. Концептуалізація «цифрового свідчення» (digital witnessing) у працях С.Аллана [1] та теорія «архівної війни» Е.Госпкінса та

С.Шокера [9] демонструють, як технології змінюють процес фіксації воєнних злочинів у реальному часі.

Теоретичне підґрунтя безпекових ризиків у межах «прозорості війни» розкрито у працях Л.Фрідмана [7], а практичні аспекти захисту медійників систематизовано у звітах «Репортерів без кордонів» [15] та «Комітету захисту журналістів» [4]. Технологічний вимір проблеми, зокрема верифікацію контенту за допомогою OSINT-інструментарію, досліджують Е.Гіггінс [8] та М.Ожга [12].

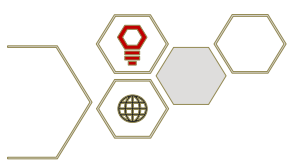
Етичні аспекти, зокрема кризу «балансу сторін» та загрозу інформаційного розладу, аналізують К.Уордл [18] та Д.Дуцик [5]. Психологічні наслідки тривалого висвітлення травматичних подій та феномен «моральної травми» розкриті у роботах Е.Фейнштейна [6]. Важливість правового статусу локальних медіапрацівників підкреслено у працях Т.Палмера [13], а роль соціальних платформ у поширенні воєнного контенту - у розвідках д. бойд [2] та Я.Смоля [16]. Питання візуальної репрезентації війни та етики фіксації жертв висвітлені у дослідженнях Д.Батлер [3], тоді як вплив державних комунікацій на роботу іноземних прес-пулів проаналізовано Р.Стенгелом [17].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Попри ґрунтовний аналіз у зазначених працях, динаміка війни у 2024–2025 роках виявила нові лакуни, що потребують розв'язання:

1. Технологічна вразливість: Недостатньо вивченим залишається вплив масового застосування FPV-дронів на безпекові стандарти, оскільки наявні звіти [4; 15] лише фіксують статистику атак, не пропонуючи оновлених тактичних протоколів для знімальних груп.

2. Синтетична реальність: Хоча К. Уордл [18] аналізує структуру інформаційного безладу, специфіка використання генеративного ШІ для створення гіперреалістичних «фронтних свідчень» потребує глибшого емпіричного вивчення.

3. Інституціоналізація фіксерів: Роль локальних продюсерів, яку Т. Палмер [13] та В. Іванов [10] визначають як допоміжну, фактично трансформувалася у ключовий елемент міжнародної комунікації та верифікації, що потребує нового статусного визначення.

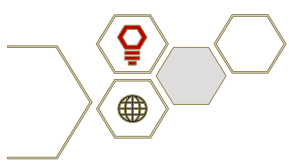
4. Когнітивна стійкість аудиторії: Проблема «втоми від співчуття» та вигорання репортерів, описана Е. Фейнштейном [6], потребує розробки нових форматів утримання уваги до тривалого конфлікту без втрати якості інформування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Беручи до уваги критичну трансформацію медійного ландшафту в умовах широкомасштабної війни, головною метою статті є теоретичне обґрунтування та систематизація нових викликів міжнародної журналістики, а також розробка адаптаційних механізмів професійної діяльності медіа в умовах високотехнологічного збройного конфлікту.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких наукових завдань:

- Проаналізувати динаміку безпекових загроз для міжнародних знімальних груп у період 2024–2025 років, зокрема в контексті масового використання засобів дистанційного ураження (БПЛА) та нівелювання традиційного захисного статусу преси.
- Дослідити вплив генеративного штучного інтелекту на процеси збору та верифікації інформації міжнародними редакціями, виявивши ключові ризики поширення синтетичного воєнного контенту.
- Переосмислити роль та статус локальних медіапартнерів (фіксерів) як суб'єктів міжнародної комунікації.
- Визначити трансформації етичних стандартів журналістики, зокрема доцільність переходу від концепції «балансу сторін» до моделі «журналістики свідчення» при висвітленні актів агресії та воєнних злочинів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Трансформація міжнародної журналістики в період 2024-2025 рр. ознаменувалася переходом від традиційного «репортажного» формату до складної моделі цифрового свідчення в умовах перманентної загрози. На основі систематизації викликів, виокремлених у працях С.Аллана [1] та Л.Фрідмана [7], встановлено, що сучасний медіапростір функціонує в режимі «радикальної прозорості», де кожна дія суб'єкта інформаційної діяльності піддається миттєвій інструменталізації з боку акторів конфлікту.

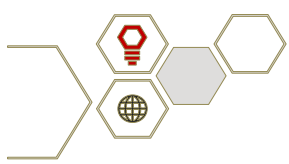
1. Дихотомія ідентифікації та фізичної безпеки

Одним із найбільш складних аспектів основного матеріалу є вивчення ерозії захисних функцій ідентифікаторів преси. Якщо раніше маркування «PRESS» виступало конвенційним щитом, то в умовах високотехнологічної війни спостерігається деструкція цього імунітету. Дослідження практики використання розвідувально-ударних комплексів (РУК) підтверджує висновки «Репортерів без кордонів» [15] щодо формування «зони нульової толерантності» до медіа.

Застосування FPV-дронів та автоматизованих систем виявлення цілей змінило таксономію ризиків: журналіст сприймається агресором як оператор інформаційного впливу, що прирівнює його до комбатанта в когнітивній сфері. Це зумовлює виникнення явища «тактичного мімікрування», коли знімальні групи змушені відмовлятися від розпізнавальних знаків заради збереження життя, що де-юре ставить їх у вразливе становище перед нормами міжнародного гуманітарного права.

2. Верифікаційна парадигма в епоху синтетичних медіа

Аналіз технологічного складника підтверджує гіпотезу К. Уордл [18] про настання епохи «пост-істини 2.0». Основний матеріал дослідження вказує на те, що ключовим інструментом міжнародних редакцій стала не оперативність, а верифікаційна глибина. Впровадження генеративного ШІ для

створення гіперреалістичного контенту (deepfakes) призвело до того, що традиційні джерела свідчень втратили апріорну довіру.

Спираючись на методологію Е.Гігінса [8] та М.Ожги [12], автором виявлено, що міжнародна журналістика інтегрувала методи військової розвідки (OSINT, IMINT) у щоденний редакційний цикл. Це породило новий тип медіафахівця - журналіста-аналітика, який працює на перетині репортажистики та криміналістичної експертизи цифрових даних. Ефективність такої роботи прямо залежить від здатності редакцій розрізняти «синтетичний шум» від автентичного фіксування воєнних злочинів.

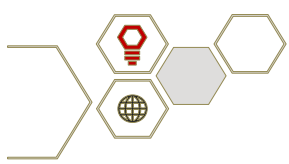
3. Етична реконфігурація: Відмова від хибної еквівалентності

Важливим елементом викладу є аналіз зміни аксіологічних орієнтирів. У наукових розвідках Д.Дуцик [5] та Н.Костенко [10] підкреслюється, що класична концепція «об'єктивної безсторонності» виявилася неспроможною перед обличчям документованих актів геноциду.

Встановлено, що міжнародні медіа переходять до стратегії «фактологічної солідарності». Це не означає відмови від точності, проте передбачає відмову від «хибної еквівалентності» (false equivalence), коли позиція агресора та жертви подаються як рівноцінні альтернативні погляди. У цьому контексті переосмислюється роль фіксерів - локальних медіапродюсерів. Як зазначає Т.Палмер [13], вони виступають не лише логістами, а й культурними та етичними посередниками, які забезпечують іноземним репортерам доступ до «герменевтики війни» - глибокого розуміння контексту подій, недоступного при поверхневому спостереженні.

4. Когнітивна резистентність та медіа-психологія

Також основний матеріал охоплює проблему психологічної стійкості. Феномен «втоми від співчуття» (compassion fatigue), описаний Е.Фейнштейном [6], став системним викликом для утримання українського питання в глобальному порядку денному. Дослідження доводить, що журналісти змушені трансформувати наративи від «хроніки обстрілів» до

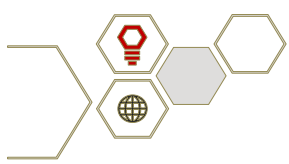

глибоких антропологічних досліджень людської стійкості. Це дозволяє створювати емоційні містки з аудиторією, яка відчуває перенасичення негативною інформацією, проте потребує змістовних ціннісних орієнтирів.

Таким чином, виклад основного матеріалу демонструє, що міжнародна журналістика в час широкомасштабної війни еволюціонувала в складну багатовимірну систему, де безпека, технологія та етика утворюють нерозривний вузол нових професійних стандартів.

Наш аналіз свідчить, що розвиток міжнародної журналістики в Україні визначатиметься завершенням фази гарячого конфлікту (або його переходом у тривалу стагнацію) та процесом інтеграції до ЄС. Це буде період переходу від «журналістики виживання» до «журналістики глобального впливу». Слід зазначити, що Україна перестане бути лише об'єктом новин і стане головним експортером експертизи з питань гібридних загроз, кібербезпеки та протидії дезінформації. Українські журналісти-міжнародники будуть затребувані як консультанти та репортери в інших конфліктах по всьому світу, оскільки матимуть унікальний досвід роботи на «прозорому полі бою». Київ може стати хабом для міжнародних медіацентрів, що спеціалізуються на дослідженні авторитаризму та воєнних злочинів.

Наш аналіз свідчить, що міжнародна журналістика нині переживає час зовнішніх викликів, на які треба буде давати системні відповіді. Інтеграція в європейський медіапростір змусить українські медіа адаптуватися до Digital Services Act (DSA) та суворих стандартів прозорості власності і нових форм роботи. Очікується поява транскордонних медіапроектів, де українські та європейські журналісти спільно працюватимуть над розслідуваннями корупції, екологічних злочинів та розподілу коштів на відновлення країни. Англійська мова стане стандартом для значної частини українських якісних медіа, спрямованих на міжнародну аудиторію (розширення сегменту на кшталт *The Kyiv Independent*).

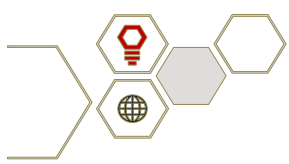
Прийде автоматизація та «ШІ-фільтрація» новин. журналістика зіткнеться з повною інтеграцією ШІ в редакційні цикли. Провідні українські медіа створять власні підрозділи «цифрової криміналістики», які продаватимуть послуги з верифікації контенту світовим агенціям (Reuters, AP), оскільки потік deepfake-контенту стане некерованим для звичайних редакцій.

Фокус уваги міжнародної журналістики зміститься також з фронтів зведень на процеси відбудови. Це буде «велике будівництво» під мікроскопом: журналісти висвітлюватимуть архітектурні інновації, енергетичну трансформацію України та соціальну реінтеграцію ветеранів. Україна стане головним кейсом для вивчення того, як демократія виживає та відновлюється після тотальної війни. Українські продюсери, які зараз допомагають іноземцям, творитимуть потужні власні продакшн-студії, що зніматимуть документальне кіно та репортажі для стрімінгових платформ

Висновки та перспективи подальших досліджень

Системний аналіз трансформаційних процесів у галузі міжнародної журналістики, зумовлених масштабною воєнною агресією, дозволяє констатувати фундаментальне зміщення професійної парадигми. Підсумки дослідження засвідчують, що традиційний інструментарій медіасупроводу збройних конфліктів втратив релевантність у межах високотехнологічного протистояння, де інформація інтегрована безпосередньо у бойовий цикл.

Насамперед встановлено критичну ерозію класичних безпекових доктрин. Сучасна динаміка конфлікту, позначена домінуванням безпілотних систем та засобів дистанційного спостереження, фактично анулювала превентивну функцію ідентифікаторів преси. Це актуалізує потребу в деконструкції чинних норм міжнародного гуманітарного права та розробці альтернативних протоколів фізичного захисту, що базуються на принципах тактичної непомітності, а не формального маркування суб'єктів.

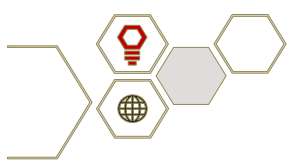
Водночас виявлено суттєвий верифікаційний розрив, породжений експансією синтетичного контенту та генеративних алгоритмів. Оскільки цифрова реальність стає дедалі складнішою для ідентифікації, професійна роль журналіста еволюціонує у бік цифрової експертизи. Очікується, що в довгостроковій перспективі ключовою компетенцією стане не просто фіксація подій, а багаторівневий технічний аналіз автентичності свідчень, що перетворює редакційні центри на своєрідні інститути верифікаційного арбітражу.

Важливим аспектом дослідження є фіксація реконфігурації етичних стандартів. Класична вимога балансування думок (bothsideism) у контексті задокументованих воєнних злочинів визнана деструктивною, оскільки вона створює платформу для легітимізації агресії. Натомість спостерігається кристалізація моделі «радикальної об'єктивності», де акцент зміщується на точність контекстуалізації та захист людських прав. У цьому вимірі особливого значення набуває правова та інституційна легітимізація ролі локальних продюсерів, чия діяльність трансформувалася з технічного супроводу в повноцінне інтелектуальне співавторство.

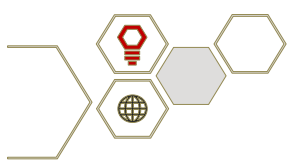
Перспективи подальших досліджень та прогнозований розвиток галузі вказують на потенційну роль України як глобального інтелектуального хабу з питань когнітивної безпеки. Очікувана інтеграція в європейське правове поле та адаптація до стандартів цифрової прозорості стимулюватимуть появу нових форм транскордонної співпраці. Кінцевою точкою цієї еволюції має стати формування моделі конструктивної журналістики, здатної не лише транслювати кризові стани, а й ефективно супроводжувати складні процеси глобального відновлення та соціальної реінтеграції в постконфліктний період.

Список використаних джерел

1. Allan S. Digital Witnessing: Journalism and Human Rights. Cambridge: Polity Press, 2023. 248 p.

2. boyd d. *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens (Military Conflict Edition)*. New Haven : Yale University Press, 2022. 312 p.
3. Butler J. *Frames of War: When Is Life Grievable?* Updated Ed. London : Verso, 2023. 224 p.
4. *Global Report on Press Freedom 2025 / Committee to Protect Journalists*. New York : CPJ, 2025. URL: <https://cpj.org> (дата звернення: 05.02.2026).
5. Дуцик Д. *Етика журналістики в часи війни*. Київ : Медіаекологія, 2023. 186 с.
6. Feinstein A. *Moral Injury and the War Reporter*. Oxford : Oxford University Press, 2023. 215 p.
7. Freedman L. *The Strategy of Contemporary Warfare*. London : Penguin Books, 2023. 432 p.
8. Higgins E. *We Are Bellingcat: An Intelligence Agency for the People*. London : Bloomsbury Publishing, 2023. 272 p.
9. Hoskins A., Shoker S. *The New War and Media: Digital Memory and the Ukraine Conflict*. London : Routledge, 2024. 310 p.
10. Іванов В., Костенко Н. *Журналістика в умовах вторгнення: трансформація професійних ролей*. Київ : Вид-во КНУ імені Тараса Шевченка, 2023. 240 с.
11. Kalb M. *Assignment Russia and Ukraine: Becoming a Foreign Correspondent*. Washington : Brookings Institution Press, 2022. 288 p.
12. Ozhha M. OSINT in Modern Media: Verification and Fact-checking. *International Media Review*. 2024. Vol. 12, No. 2. P. 45–62.
13. Palmer T. *Fixers and Local Producers in Global Journalism: Legal and Ethical Status*. Cambridge : Academic Press, 2024. 198 p.
14. Почепцов Г. *Когнітивні війни в інформаційному просторі*. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2022. 350 с.

15. Safety of Journalists on the Frontline: Annual Report 2025 / Reporters Without Borders. Paris : RSF, 2025. URL: <https://rsf.org> (дата звернення: 05.02.2026).
16. Смолій Я. Соціальні медіа як поле битви: український досвід. *Цифрові комунікації*. 2023. № 4. С. 12–28.
17. Stengel R. Information Wars: How We Lost the Global Battle Against Disinformation. London : Atlantic Books, 2024. 368 p.
18. Wardle C. Information Disorder in the Digital Age: Toward an Interdisciplinary Framework. Strasbourg : Council of Europe, 2023. 154 p.
19. Зернецька О. Глобальні комунікаційні ландшафти в умовах міжнародних конфліктів. *Світова журналістика*. 2023. Т. 8, № 1. С. 5–19.